

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ÅRSSKRIFT

UDGIVET AF
HISTORISK FORENING FOR VÆRLØSE KOMMUNE
1959

ÅRSSKRIFT

UDGIVET AF
HISTORISK FORENING FOR VÆRLØSE KOMMUNE
1959

Historisk Forening for Værløse kommune

Fmd.: Kulsvier Karl K. Nielsen, Kr. Værløse,
pr. Værløse.

Kass.: Maskinm. J. K. Skov, Værket ved Søn-
dersø, pr. Ballerup, tlf. Ll. Værløse 288.

Medlemsbidrag: Mindst 5 kr. årlig. Årsskrift
udsendes omkr. 15de Febr.

Når intet andet indtræffer, afholdes vore sam-
menkomster således:

Generalforsamling: Sidste halvdel af februar.

Den lille skovtur: 2. søndag i maj. Den store
udflugt: 2. søndag i juni. Efterårsvandretur:
2. søndag i september. Reserver dagen.

Alle er velkomne, også ikke-medlemmer.

I årets løb

Af Karl K. Nielsen

Foreningens generalforsamling afholdtes den 5. marts 1959 i den nye, store festsal på Lille Værløse skole, og der var et godt fremmøde af medlemmerne. Valgene var genvalg, og generalforsamlingen gik hurtigt fra hånden. Foreningens kasserer, maskinmester Skov, oplæste regnskabet, der år for år viser stigende tendens. Byggefondet er nu på 1555 kr.

Efter generalforsamlingen foreviste kommunelærer Eigil Hansen, Ballerup, den såkaldte Ballerupfilm, der viste os, hvordan man der havde løst opgaven. En opgave, som går ud på at vise en by eller egns forandring eller udvikling med hensyn til byplan, levesæt osv.

Der var ved generalforsamlingen fremlagt en hel del af de i årets løb modtagne gaver, en del skriftligt arbejde, væsentligt udført af foreningens kasserer, samt potteskår, redskaber m. m. fra udgravninger.

Foreningens første arrangement var en vandretur i Farum Lillevang, søndag den 10. maj. Så mange var mødt, at det blev det største antal deltagere, Historisk Forening hidtil har samlet, vistnok over 100 ialt. Turen lededes af amanuensis P. Chr. Nielsen, Hørsholm, og foreningens formand Karl K. Nielsen, således at førstnævnte tog sig af det forstlige og skovhistoriske, mens sidstnævnte tog sig af det arkæologiske, der blev vist på turen. Der vandredes forbi oldtidshøje og -grave, over gamle landsbygærder, pottemagerværksted og Bodilstorps tomt, over moser, forbi en brønd fra 1600-tallet til Kalkgården ved Hestetang, hvor turen afsluttedes.

Den 14. juni havde vi sommerudflugt i fint vejr. Den gik over den nye Sjællandsbro til Amager, hvor vi først var i Dragør. Forfatteren Harry Kaae viste os byen og museet. Efter frokost på St. Magleby kro var vi på Amagermuseet. Siden besøgte vi Tårnby kirke og afsluttede turen på Christianshavns vold (Ravelinen).

Efterårsvandreturen, søndag den 13. september, gik, med fremmøde i Kr. Værløse, først til Karl K. Niensens hus, hvor de hidtidige resultater fra en udgravning på Ganløse Almager var udstillet. Derefter en tur gennem byen til Ganløse Ore, hvor vi så hulveje, dyssetomter, voldsted og oldtidsagre; gennem Oremosen videre til udgravningsstedet på Almager. Her blev vi budt velkommen hos billedhugger Lyhne og stoftrykkeren Gitte Brostrøm, der gæstfrit åbnede deres hjem for os, og vi kunne færdes frit på udgravningsarealet, der ligger på deres ejendom.

Foreningen har ligesom sidste år fået udført en del afskrivningsarbejde og arkivstudier ved kasserer Skov, og der er påbegyndt undersøgelser af arkæologisk art i Ganløse Ore (oldtidsagre) sammen med magister Viggo Nielsen, Roskilde. Udgravningerne på Almager varer sandsynligvis endnu et år. Fredsholmgård i Ll. Værløse venter stadig på en undersøgelse.

Ved et dræningsarbejde på gårdejer Viggo Andersens mark, Annexgården, Kr. Værløse, er fremkommet rester af en vandmølle, som på grundlag af fundne mønter og keramik kan dateres til 1300-tallet. Vi håber at kunne skrive en artikel om dette fund i næste årsskrift.

Endvidere har der været en undersøgelse i gang ved Lille Værløse kro, og en mindre udgravning i Kr. Værløse under kommunalarbejder Evald Andersens hus. En artikel i dette årsskrift vil fortælle om udgravningen under Ll. Værløse kro.

Med hensyn til indkomne gaver, vil vi i fremtiden nævne de vigtigste af disse og giverne på et særskilt bilag, der vedlægges årsskriftet.

Der har været ca. 250 besøgende i samlingerne, deriblandt en aftenskole med historisk emne fra Elverhøjsskolen i Herløv, Værløse skoles klasse 7b og 3. fri mellem. Desuden f. eks. spejderne fra Klavs Nars trup, Farum, og foreningen: Træf nye mennesker, København.

Historisk Forening er blevet tilmeldt Historisk Fællesråd for Københavns Amt som medlem. Der har været afholdt et par møder angående arkivering og registrering. Bestyrelsen har haft et møde med Værløse sogneråd angående byplanen for Ll. Værløse, som bestyrelsen havde protesteret imod. Måske lykkes det, som resultat af mødet, at få fredet en del omkring gadekæret.

Vi har fået tilladelse til af Nationalmuseets etnologiske materiale at afskrive, hvad vi måtte anse for nødvendigt.

– Også denne gang vil vi fra foreningens side rette en tak til kommunen for tilskud og husrum, til fhv. gårdejer Peter Olsen, Højbakkehus, for tilskud til årsskriftet, til de mange, der uden vederlag arbejder med skrive-, forsknings- og udgravningsarbejde, samt de mange, der økonomisk støtter foreningen, f. eks. ved at give et højere medlemskontingent end det vedtagne. Vi er glade for den store interesse, der vises foreningen på denne måde.

Udgravning under den gamle kro i Lille Værløse

Af Karl K. Nielsen

Igennem flere år havde der været talt om, at Ll. Værløse Kro skulle nedrives. Dels lå den i vejen for trafikken, og dels svarede dens lokaler ikke til nutidens krav. En højest tiltrængt vejudvidelse var påkrævet, og det var den, der endelig slog hovedet på sømmet. Kommunen købte kroen til nedrivning, så dens byplan kunne følges ved videre udbygning af byen.

Værløse idrætsforening plejede at få byens gamle gårde til nedbrydning, så foreningen kunne tjene nogle penge ved arbejdet og ved salg af brugt bygningsmateriel. Da den i dette tilfælde var fuldt optaget af at bygge Værløsehallen, kunne den ikke påtage sig nedrivningen og tilbød derfor Historisk Forening arbejdet. Imidlertid turde

Gammelt billede af Lille Værlose Kro.

denne forening heller ikke påtage sig arbejdet, da det ville lægge for megen beslag på en lille arbejdsstab, som i forvejen havde nok at tage vare på.

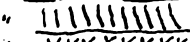
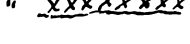
Den 4. juli 1959 havde en nedbrydningsentreprenør revet kroen ned og efterladt pladsen i fineste orden.

Vi var på forhånd klar over, at eventuelle fortidsspor skulle søges under kromand Toftengs private lejlighed ud mod hovedgaden. Udgravningsarbejdet begyndte ved et skillerum i den nordøstre længe, og vi fandt straks en mængde skår af flasker, glas og krus. Disse skår var brugt som fyld i gamle rottehuller langs skillerummets sokkel, hvor også deres reder af papir og strå fandtes.

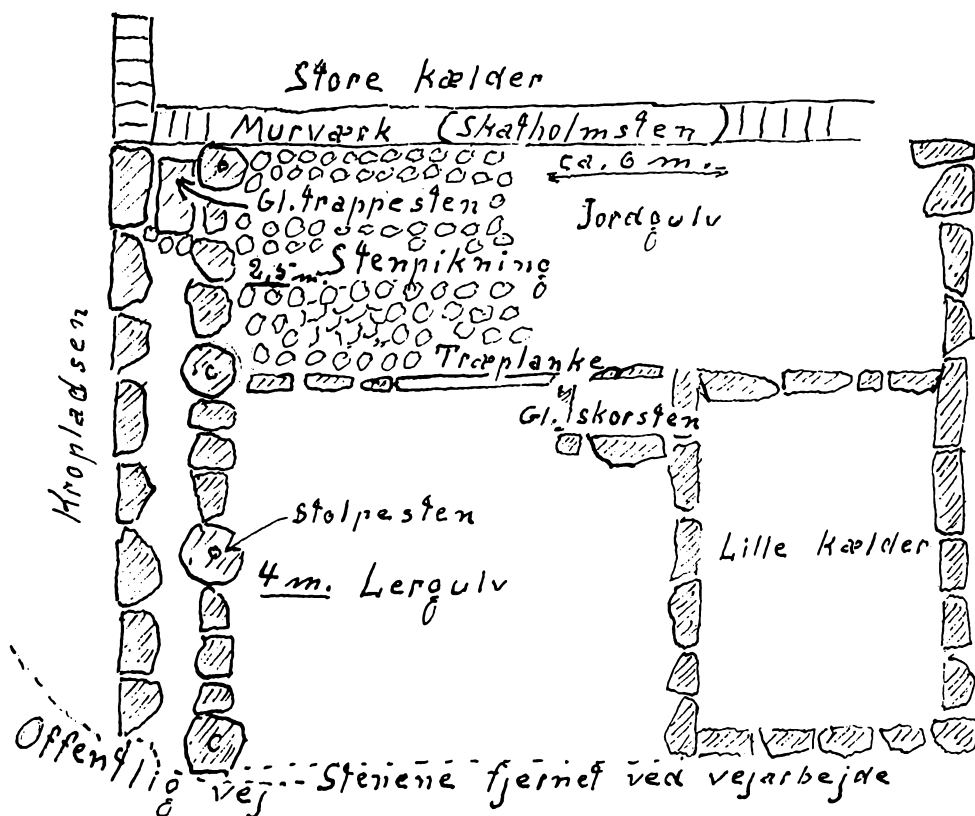
Om søndagen arbejdedes hele dagen på pladsen af vor gamle trofaste arbejdsstab, stadig under kromandens gamle lejlighed, og ca. 30 cm nede stødte vi på et tyndt sort lag, som på en fin måde skilte det øvre og nedre lag fra hinanden. Det øvre lag var lermure (stampet ler), som var væltede ned over det nedre lag, der var et lergulv fra et hus, som var ældre end kroen. Det tynde, sorte lag var et smudslag på lergulvet, som næppe er blevet fejlet hver dag, og det var meget let for os at blotlægge hele lergulvet.

Da man i sin tid byggede kroen, havde man ladet alt dette ligge og ganske simpelt lagt kroen i et højere niveau og i en lidt bredere udformning, hvilket er blevet begunstiget i høj grad ved, at man har ladet fylden fra en stor, gravet kælder ligge rundt om pladsen. Selve grundstenene til det ældre hus havde man ladet ligge og blot lagt kroens nye grundsten noget højere op. Der blev under gravningen fundet en del skår, som gik tilbage til 1650, måske et par enkelte ældre (middelalderlige); men materialet var hverken særlig stort eller præget af fine ting. Det meste fandtes under det gamle lergulv.

Af det ældre hus afdækkedes en stue i to fag med lergulv, og en stue i to fag med stenspikning på det halve gulv og jordgulv på resten. En kælder på størrelse $3 \times 2,40$ m havde hørt til dette ældre hus og var opbygget af kampesten, kløvede og ukløvede og med kalkmørtel imellem. Ingen mursten var brugt i muren, derimod var gulvet belagt med mursten af samme art og størrelse som de, der var brugt til kroen. Det viste sig ved nærmere undersøgelse, at disse sikkert er lagt, da kroen byggedes, idet de lå på et gammelt lergulv med smudslaget intakt. Murstenene var lagt på fladen på et tyndt lag sand. Kælderen havde været rød- eller gulkalket og været 1,60 m dyb.

- Kroens gulvflade .
 30 cm. Væltede lermure .
 20 " Lergulv m. skorstensfundament .
 15 " ældre gulvflade m. jordildsted .

Snit.

Grundplan .

Grundplan og snit af udgravning under den nedrevne Lille Værlose Kro.

Selve kroens kælder havde målene $8,5 \times 6,5$ m. Den var også bygget af kampesten, men med de større mellemrum udfyldt af murværk med mursten af samme slags som brugt til kroen. Stenene er sikkert lavet på Skatholm teglværk (Bringe mark, Værløse kommune). Målene på stenene er $24 \times 12 \times 5$ cm; de var ret godt brændt.

Vi må skønne, at den gamle krobygning var 80–100 år gammel.

En del munkestensrester, måske brugt til ildsted i det ældre hus, må formodes at være hentet f. eks. fra Hjortholm ved Frederiksdal.

En femtedel af kælderrummet var skilt fra det øvrige rum med et skillerum af mursten, og gulvet i dette, som viktualiekælder anvendte rum, var mursten på fladen.

Det øvrige store kælderrum var brolagt med sten af størrelse som brugt i gammel-dags gårdbrolægning. Stenene var sat i sand på lerundergrund.

Tegninger og fotografier blev optaget under arbejdet og er tilgængelige for enhver i de historiske samlinger i den gamle skole.

Den store ildebrand i Lille Værløse 12. februar 1794

Ved J. K. Skov

I Historisk Forening for Værløse Kommunes årsskrift for 1957 er trykt nogle vers og kommentarer fra en gammel skillingsvise, der handler om den store ildebrand i Lille Værløse d. 12. februar 1794.

Om denne ulykkelige begivenhed er det lykkedes at samle nogle data, som sammen med omstående kort over Lille Værløse by af i dag, hvor gårdenes beliggenhed i 1775 er indtegnet, skulle give læseren et billede af den brandhærgede by.

Arkitekt Bent Damsgaard-Sørensen har udført dette anskuelige kort og skriver følgende:

Plan over Lille Værløse by 1775 og 1960.

Vedlagte skitse er et forsøg på nærmere at stedfæste de gårde, som fandtes i Lille Værløse by år 1775. Fra dette år daterer sig det ældste, kendte kort af byen. Til rådighed har jeg haft en fotostat i halv størrelse (af det gamle kort), hvoraf jeg i simpel stregteknik har aftegnet den centrale del, d.v.s. datidens bydannelse eller ialt ca. 10 ha.

Skitsen er opfotograferet til mål 1:2000 og sammmentegnet med en skitse af byen i dag, hvor den står foran gennemgribende strukturændringer, der vil udslette det meste af det landsbypræg, som har holdt sig gennem flere generationer. Dog er der næppe store ting igen fra år 1775. (Østre længe af Fredsholmgård).

På grund af fotostatens utydelighed og den stærke opfotografering må der ikke regnes med mm's nøjagtighed, men mulighederne for at kunne lokalisere „den forsvundne“ by skulle være gode endda. Desværre savnes angivelsen af huse på det gamle kort, og derved også et indtryk af den sammenhobning, der har været indenfor

det ret snævre område. Man må i hvert fald regne med større eller mindre huse svarende til ca. 40 matrikelnumre.

Stiplede linier er vejlinier og enkelte skellinier fra 1775. Endvidere er angivet byens daværende 2 gadekær.

Herunder er angivet de forskellige gårdes matr. nr., svarende til de på skitsen angivne. Det første navn er ejeren i 1775, det følgende hans efterfølger (?) omkring 1790.

Matr. nr. 1. *Skolen*. I 1775 sikkert beliggende på det skraverede areal midt i byen. Endnu i dag eksisterer navnet „Skolekrog“, der var skolens jord.

Matr. nr. 2. *Søndergård*. Niels Pedersen – Christian Jensen. Den tilhørende gård findes ikke med dette nummer på kortet fra 1775; men vi må skønne, at det er nr. 17.

Matr. nr. 3. *Annexgården* (Vestergård); senere Ny Vestergård. Hans Friskov – Peder Hartvig Krag, Kroemand.

Matr. nr. 4. *Toftegård*. Unge Hans Pedersen – (Hans Pedersen).

Matr. nr. 5. *Skovgård*. Gl. Niels Johansen – Niels Johnsen.

Matr. nr. 6. *Fredsholmgård*. Svend Nielsen – Niels Svendsen.

Matr. nr. 7. *Baunegård*. Hans Svendsen – Anders Hansen.

Matr. nr. 8. *Klostergård*. Ole Pedersen – Peder Larsen.

Matr. nr. 9. *Højeloftsgård*. Gl. Hans Pedersen – Mogens Nielsen. På et kort fra 1830 har den sin nuværende placering for enden af Højeloftsvej.

Matr. nr. 10. *Langkærgård*. Gl. Niels Pedersen – Anders Nielsen. Er senere flyttet lidt nordligere (efter 1853?).

Matr. nr. 11. *Mosegård*. Christen Nielsen – Rasmus Pedersen. Har i 1830 sin nuværende placering ca. 80 m længere mod nord-øst.

Matr. nr. 12. *Gammelgård*. Jens Hartvigsen – Jens Christensen. Er senere flyttet lidt østligere (efter 1853?).

Matr. nr. 13. *Værløsegård*. Niels Hansen – kammerråd Rosted. Har i 1830 sin nuværende placering.

Matr. nr. 14. *Hareskovgård*. Lars Pederesen – Anders Larsen. Den tilhørende gård findes ikke med dette nummer på kortet fra 1775; men vi må skønne, at det er nr. 19. På kortet fra 1830 ligger den umiddelbart vest for Birkedalsvej, ca 200 m syd for Værløse vej. På et kort fra omkr. 1850 er placeringen, hvor de gamles hjem nu ligger.

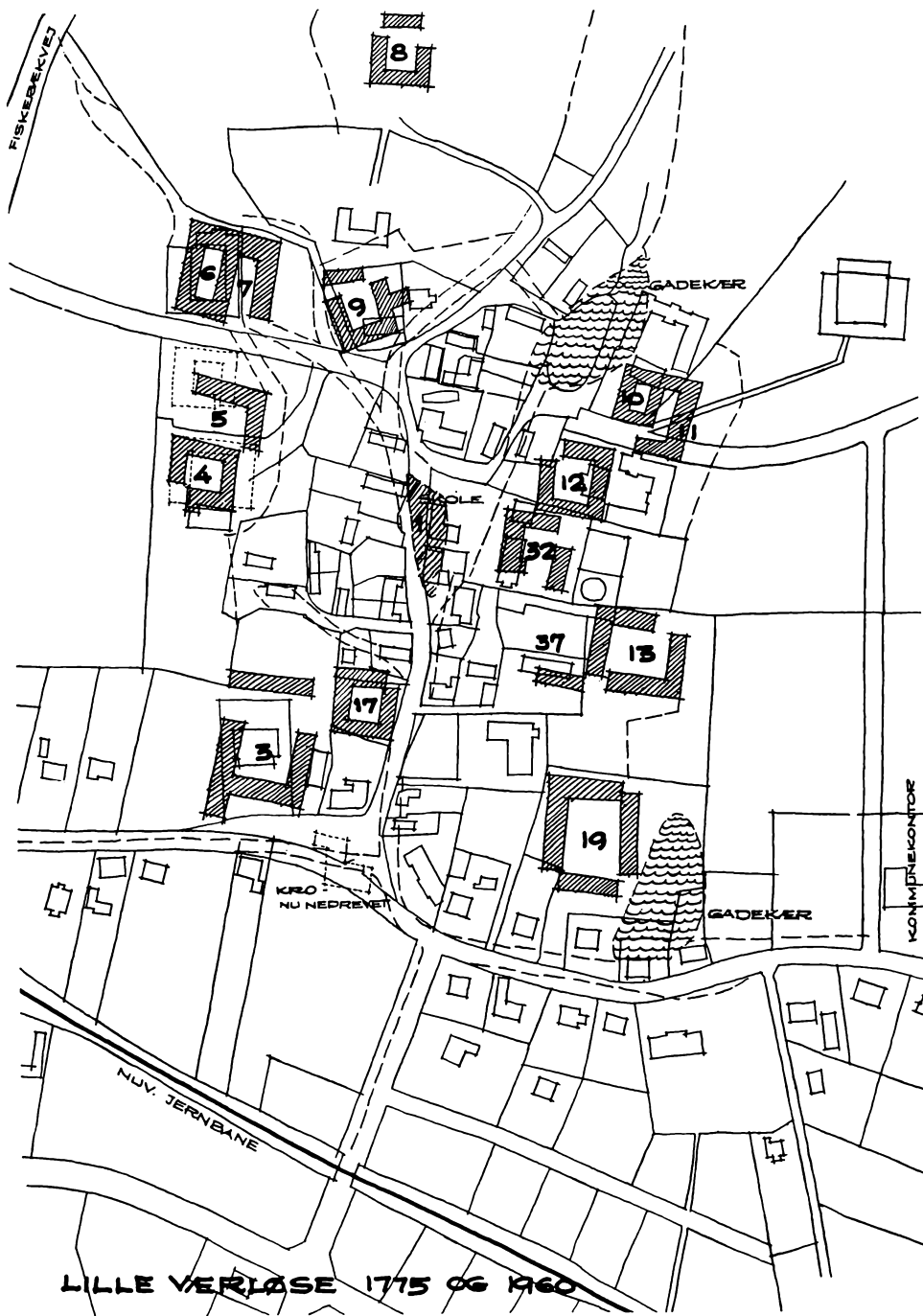
Matr. nr. 32 og 37 er større huse.

Resten af husene ligger indeklemmt mellem gårdene, da disse ligger med uhindret adgang til deres marker, der strålede ud fra byen (stjerneskitning).

Efter denne redegørelse skal der nu berettes om selve branden i det følgende.

Helt ukendt med ildsvåde var man ikke i Lille Værløse, for allerede i 1786 opstod en temmelig stor ildebrand, hvorom sognefoged Lars Nielsen fra Stavnholt skriver følgende i sin dagbog:

Den 18de May dette Aar, 86, Ilde Brand hos Her Forvalter Nordenberg. 1794 den 12te Februari Brente her atter mæget af Byen af.

Hr. Johan Peder Nordenberg var forvalter for 2den københavnske rytterdistrikt og boede i Lille Værløse på gård nr. 13 (Værløsegård), der ejedes af kammerråd Rosted. Han var ugift og havde blandt andet 3 skriverkarle, Matias Schmidt, Johannes Heerfordt og Mads Møller, et ikke ubetydeligt kontorhold efter tidens forhold.

Man ser da også af vers 15 og 16 i ovennævnte skillingsviser, at ilden opstod i kroen, som sammen med forvaltergården, en enkes gård og omliggende huse blev lagt i aske.

Der var stor Graad og Klage udi de samme Dage, skrives der i skillingsvisen; men denne begivenhed skulle langt overgå af den meget større ildebrand små otte år senere.

Ifølge skillingsvisens forord opstod ilden om eftermiddagen kl. 1, og til kl. 5 var da nedbrændt 6 bøndergårde og 33 fæstehuse, hvor der også boede Inderster (lejefolk).

Sognefoged Lars Nielsen, Stavnholt, skriver atter i sin dagbog:

Onsdagen den 12te Fæb: (1794) begyndte det i gen at fryse og til lige stærk Væst Nor Væst vind.

Same dag af brende største delen af Lille Værløse Bye – 6 gaarde og Nogle og 30 Huuse for uden Inderster.

Med angst og gru har han stået uden for sin gård i Stavnholt og set ilden bryde ud. Naturligvis har han straks tænkt på sin overordnede, forvalter Nordenberg på gård nr. 13; men muligvis har han også sendt en tanke til sin ven og kammerat fra de unge dage, gårdmand Bendt Christensen i Bringe, søn af længst afgangne gårdmand Christen Mathiasen i Stavnholt, for Lille Værløse ligger netop i linie med Bringe–Stavnholt. Snart har brandens størrelse dog overbevist ham om, at det måtte være Lille Værløse, og han har ikke kunnet holde op med at se på det frygtelige skuespil, selv om det var bitterlig koldt.

Fredagen den 14 Do Motte Jeg gaa tilsængs som formodenlig Kulden og Skrækken ved Ilden Volde mæget til – efter 8te Dages bistandig sængeleye Hjalp Gud at ieg i gen Kunde i føre mig mine gang-kleder og liste mig ud i min stald og lade at see hvor til gik, skriver han i dagbogen.

Den Skovlunde skolemester, hr. J. L. Niemann, har sikkert set til med samme følelser, da han blev inspireret til at skrive sin skillingsviser.

I Lille Værløse by er der ikke meget tilbage fra tiden omkring 1794.

I den nye skole er stenen med inskriptioner fra den gamle rytterskole indmuret; Fredsholmgårds østre længe synker i ruiner; men et vidne har vi, som havde oversigt over den frygtelige brand: Den gamle vejrhane fra gård nr. 3 Annexgård.

Nr. 883. Vejrhanen. Nedtaget fra Annexgården, Ll. Værløse, sommeren 1954. Årstal 1780 og bogstaverne P. H. K. (Peder Hartvig Krag). Krag var kromand i Ll. Værløse ved udskiftningen 1775.

Den står nu på en uanselig plads i de historiske samlinger i Værløse. Den kunne fortælle, hvis den havde mæle – berette om alt, til den selv sank om i flammehavet.

Vi, som har moderne brandvæsen, der kan forhindre, at ilden breder sig altfor meget, kan vel næppe forestille os den angst og forvirring, som greb befolkningen i den tæt sammenbyggede by. Selv om branden opstod om dagen, var det næppe muligt at redde det allernødvendigste. Kvinder og deres små børn måtte ud i kulden, og vi ser af skillingsvisen, at selv de, som var hurtige i vendingen og reddede noget

ud på gaden, måtte se det brænde op der, da de ikke kunne få det ud af den brændende by.

Omtrent 200 mennesker måtte indlogeres i de gårde og huse, som blev sparet, nogle kom vel også til Kirke Værløse, Farum, Ballerup o.s.v.; men hvilken forfærdelig nat for de skrækslagne og forkomne mennesker.

En undersøgelse af kirkebøgerne for det pågældende år viser ingen døde ved selve ildebranden og heller ingen større dødelighed end i de andre år; men de gamle var hårdføre og kunne modstå en del i deres svære, hjemmevævede tøj.

Der brændte 6 gårde; men hvorledes kan vi skønne, hvilke gårde det var? Vi ved, at nr. 6 Fredsholmgård og nr. 7 Baunegård ikke brændte og naturligvis heller ikke nr. 8 Klostergård. Endvidere ved vi, at nr. 9 Højeloftsgård brændte, og at dømme efter de gamle kort brændte også nr. 5 Skovgård og nr. 4 Toftegård.

Lars Nielsens sikkert meget nøjagtige angivelse af vindretningen (vestnordvest) giver os et fingerpeg om brandens forløb. Den er sandsynligvis opstået på nr. 5 Skovgård eller nr. 9 Højeloftsgård eller i et mellemliggende hus. Derpå har den raset ned gennem byen i alle de små huse til nr. 3 Annexgård og nr. 2 (nr. 14) Søndergård og sandsynligvis nr. 14 (nr. 19) Hareskovgård eller måske nr. 13 Værløsegård.

Takket være sit tegltag kunne nr. 1, den kongelige rytterskole, modstå ilden, selv om den lå midt i byen; men nogen skade må den have lidt, for i modsætning til mange rytterskoler, som står endnu, blev den nedrevet omkring midten af det følgende århundrede.

Naturligvis vakte begivenheden opsigt også i Kongens København, og vi læser følgende²⁾:

A^o 1794.

No. 15.

De til Forsendelse med Posten allene privilegerede Kiøbenhavnske Tidender.

Fredagen d. 21de Februarii.

L. W. Lille Wærløse Bye paa Kiøbenhavns Amt, omtrent 2 og en Fieredel Miil her fra Staden, er den 12te Februarii sidst, da den meget stærke Storm rasede, bleven ganske lagt i Aske, paa nogle Steder nær, hvorved omtrent en 40 Familier ere bleven ganske Huusvilde, som kan bestaae af 200 Mennesker med smaae og store, og har ikke det mindste hverken til Livets Ophold eller kan sidde og ligge paa, ikke at tale om de umælende Kreature, hvoraf er Guds Velsignelse, som maae gaae paa Marken og crepere baade af Sult og Kulde, da det som de skulde fødes med er af Ildsluer fortæret tilligemed det de elendige Mennesker skulde have Livets Ophold ved.

Ædle godgiørende Medborgere, høie og lave, lader os et Øyeblik kaste vores Tanker hen på disse elendige Mennesker og mange uskyldige Børn, som er sat i saadan elendig og ussel Tilstand, hvad de nu må lide, lader os enhver især, saavel den Høie som Lave, den Rige som fattige, anraabe den gode Gud at ville bevare os fra slig Fristelse og Modgang, som er en af de elendigste og paa faa Minuter kan ruinere mange Familier.

Kiøbenhavns Borgere har vist i mange Maader viist og viser daglig Godgiørenhed imod sine Medmennesker; sandt er det, det er Staden uvedkommende; men o ædle Medborgere, det er jo vores Medmennesker, kan vi paa bedre Maade anvende en liden Skiærv til Styrke for saa mange Familiers Hunger, og som man er overbeviist om er trængende dertil, hvorved de dog i det mindste kunde blive sat istand til at forskaffe sig det til Livets Ophold.

O ædle Medborgere! lader os enhver især, som har menneskelig Følelse og veed hvad Pligter man er sine Medmennesker skyldige, lader os, siger vi, enhver efter sine Evner give en liden Skiærv til disse vore Medmennesker, om det endog er aldrig så lidet, da det dog ved manges Godgiørenhed kan blive til noget, og vist til en stor Vederqvægelse for dem, som nu er i den veemodigste Forfatning.

Jeg Børge Fogh, Hørkræmmer, boende paa Kultorvet No. 98, og jeg Lars Hansen Møller, ligesaa Hørkræmmer, boende paa bemeldte Torv No. 88, samt jeg Jens Holbech, Kiøbmand, boende i Nyhavn No. 18, som har seet, hørt og kiender disse Menneskers Elendighed, tilbyde os med taknemmelige Hierter, paa de Trængendes Vegne, at vil imodtage hvad Gaver enhver Menneskeven vil give disse Trængende, og lover at de skal blive tilsendt Sognets Præst, Velærværdige Hrr. Kampmann i Farum, som bedst kiender de meest Trængendes Forfatning, og enten af ham eller os med ydmyge og ærbødige Taksigelser paa de Trængendes Vegne offentlig blive bekiendtgjort og aflagt Rede og Rigtighed for Aviserne.

(Gentaget i Tillæg til Avertissements Tidende 1794. No. 16, Mandagen den 24de febr.).

I en tid, hvor hjælp for fattige og nødstedte var næsten mindre end intet, bortset fra tiggergang, er det velgørende at læse om den hjælp, der blev ydet, og vi skal da også se, at den ikke var helt ringe, selv om den uheldigvis blev stillet i skyggen af den store brand 26de febr. på Københavns slot, og den derpå følgende store landsindsamling.

Allerede under udskiftningen 1775 lagde regeringen et kraftigt pres på bønderne, for at få dem til at flytte deres gårde ud på marken. I Lille Værløse, som blev stjerne-skiftet, skete ingen udflytning, i modsætning til Kirke Værløse, hvor alle gårdene måtte ud på marken; men nu flyttedes nr. 2 (nr. 17) Søndergård, nr. 9 Højeloftsgård og (måske) nr. 13 Værløsegård ud fra byens tætte bebyggelse umiddelbart efter branden. Endvidere ved vi, at huse også blev mageskiftet og bygget på et mere hensigtsmæssigt sted (efter tidens forhold) hvilket kommer tydeligt frem i „Brandbrev for Peder Nielsens Hus“, der vil blive trykt i et følgende årsskrift.

For sognets præst, hr. Kampmann i Farum, og amtmænd Lowzow på Farumgård, blev der meget at varetage. Der skulle ydes hurtig hjælp til de mest trængende; nogle fik meget og nogle mindre. De sidste var altid misundelige, og nogle af dem benyttede sig af folks godgørenhed ved ganske simpelt at gå rundt og tigge, idet de fortalte, at de var fra den brandhærgede by.

De sidstes dårlige opførsel har sikkert skadet meget, og at sagen var alvorlig fremgår af at, amtmænd Lowzow følte sig foranlediget til at trykke en lille pjece, som gengives her i sin helhed³):

Erindringer

fremsatte til Lille-Værløses brandlidte Beboere
af Lowzow

paa Farumgaard, 26 Martii 1794

Kiøbenhavn, 1794.

Forlagt af Johan Frederik Schultz

Hof- og Universitetsbogtrykker.

Medborgere! som ere her forsamlede, for at modtage de anseelige Gaver, hvilke ere skienkede til Hjelp for Eder; jeg udbeder mig Eders Opmærksomhed.

Da Ildsluerne, forstærkede ved Stormens Magt, fortærede Eders Boliger og Eienomme, saae jeg Eders Nød, og mit Hjerte følte det Tunge i Eders Skiebne. Mange brave og retskafne Folk i og udenfor Bondestanden viste ved denne bedrøvelige Lejlighed, at de med sand virksom Iver vilde hielpe deres i Nød bestædte Medmennesker; og dette være sagt til Roos og Ære for dem.

Men at jeg ogsaa fandt mange Mennesker, som, enten af medfødt Dorskhed eller tilvant Ladhed, ikke gad eller vilde udrette det, de kunde have gjort til Frelse og Redning for Eder, er desværre ligesaa sandt; og dette være sagt til disses Skam.

Hr. Skovrider Lund, som kiendte Eder og følte Eders Trang, søgte Dagen efterat Ulykken var skeet, at indsamle noget til Hielp for Eder; og han saae sit Ønske opfyldt. Derefter fattede Hr. Møller det gode Forsæt, ved en i Aviserne indrykket Bekiendtgjørelse om Eders lidte Tab og iværende Nød, at give de sande Mennesken venner Lejlighed at vise sig velgjørende mod Eder. Denne hans Anmeldelse, tillige med de trende ædle Kiøbenhavnske Borgeres, Hørkræmmer Hr. Børge Foghs, Hørkræmmer Hr. Møllers, og Kiøbmand Hr. Hølbecks Bestræbelser, er det, som I kan takke for en Summa af 801 Rdl. 35 sk. Uden at være underrettet om Hr. Møllers godmodige Omsorg for Eder, havde jeg paa samme Tid fattet den Beslutning, ved nogle af mine Kiøbenhavnske Venners Hielp at søge at erholde noget til Understøttelse for Eder. De af mine Venner, som på min Anmodning havde den Godhed, meget villigen at paatage sig denne Omsorg, var Hr. Raadmand Skibsted, de Herrens Viinhandlere Eller og Leed, og Kiøbmand Hr. Mortensen. Disses Iver for Eders Bedste har tilvejebragt en Summa af 715 Rdl. 88 sk. Medens disse Indsamlinger gik for sig, udtænkte Hr. Assessor Stendrup en nye Vei til Gavernes Forøgelse; i Foreening med de trende af mine Venner indgav han til den Ende en Ansøgning til Konst-Academiet i Kiøbenhavn for at udbede, at der maatte blive tilladt, at den Samling af Konstnernes Arbeider, som allerede en Tidlang offentlig i Academiets Værelser havde været udstillede, endnu nogle Dage, til Hielp for Eder, maatte blive til Skue, hvilket ogsaa af Vedkommende blev bevilget. Denne Hr. Assessorens lykkelige Tanke har forskaffet Eder en Summa af 433 Rdl. 70½ Sk. Hr. Landvæsens-commissair Bierg har af det venskabelige Selskab i Kiøbenhavn modtaget en Gave til Eder paa 101 Rdl., som ere blevne tilsendte Hr. Kampmann. Desuden haver Hr. Kampmann af adskillige Velgjører modtaget 98 Rdl. 91 sk., hvoraf de 53 Rdl. 80 sk.

tilligemed 100 Rdl., som ere Halvdelen af det, Hans Majestæt Kongen haver skienket Eder, allerede af ham til de meest Trængende blant Eder ere blevne uddelte. De samtlige anseelige Gaver, som nu i Dag til Eder vil blive uddelte, udgiør, i Følge anførte, den Summa 2097 Rdl. 12½ sk., hvilke for største Delen ere givne af de saa velgiørende Kiøbenhavnske Indvaanere, og som, jo mere det overstiger Eders Forventning, desto mere bør erindre Eder om Forsynets Godhed imod Eder.

Meget glæder det mig i dag, at kunne med vores værdige Præst tage Deel i disse Gavers Uddeeling til Eder; men meget vilde det smerte ham og mig, om vi skulde erfare, at En og Anden blandt Eder slet og ødsel skulde omgaas med det ham givne, og ikke anvende det efter Gavernes Hensigt. Værer derfor forsikrede om, at ligesaa redbon, som jeg har været til (efter mine Evner) at bidrage til Eders Beste, ligesaa redbon skal I finde mig til offentlig i Aviserne af bekendtgjøre dens eller deres Navne, som paa en slet Maade anvende den givne Hielp. Ikke mindre vilde det giøre os ondt at erfare, at En eller Anden af Eder skulde være misundelig paa sin Medbroder, fordi denne bekom mere end han. Betænker derfor, at alt, I bekomme, er givet af ædle godgiørende Menneskevenner, som ikke kiendte og ikke vare Eder noget skyldige. Eders Tab og Trang er ikke lige stor; nogle af Eder have eiet og eie endnu endeel, andre derimod have næsten ikke været Eiere af noget; een haver været en flittig og vindskibelig Mand i den Vei, han var sat, en anden har været efterladende, ødsel, eller til Drik forfalden; alt dette burde tages i Betragtning.

Gaverne have derfor maattet tildeles Eder i ulige Summer efter vor bedste Skiønsomhed; da en ganske nøiagtig og paalidelig Efterretning om enhvers Tab og Tilstand var uden at besidde Alvidenheed umelig.

Naar Regnskabet for De Eder i Dag tildeelte Gaver er trykket, kan enhver af Eder, som haver modtaget nogen Gave, enten hos Hr. Kampmann eller mig, bekomme et Aftryk deraf. I vil da deraf erfare, hvor mange ædelmodige Mennesker der ere komne Eder til Hielp, endog med det, de selv suurt haver fortient; og dette, haaber jeg, vil saa meget mere giøre Eder det til Pligt, at søge ved en god og retskaffen Vandel at vise Eder disses Velgiøringer værdige.

Jeg har endnu for Eder, I brandlidte Gaarmænd, at erindre, at da I nu haver erfaret, hvor stor en Ulykke det ved en opkommende Brand kan foraarsage, naar mange Bygninger i en Landsbye staae tæt paa hverandre, hvor Bygningernes Beskaffenhed er saaledes, at de letteligen antændes; opfylder derfor nu, da I ere nødsagede til at opbygge Eder nye Gaarde, vor vise Regerings og erhver rigtig tænkende Landmands Ønske, ved at udflytte fra Byen og opbygge de nye Gaarde paa Eders Jordlodder. Den Umage og Bekostning I vil have med at lægge nye Grundstene, belønnes rigeligen ved den Sikkerhed, I i saadanne Gaarde kan have, naar nogen ulykkelig Brand hos Eders Naboer skulde opkomme.

Til Slutning finder jeg det fornødent at erindre Eder alle om de Misbruge, som ved Leilighed af en saadan Ulykke som den, der er overgaaet Eder, indsnige sig og sandelig burde hæmmes. Paa det nu de Gode og Veltænkende blandt Eder ikke skal lastes for eller lide ilde ved de Andres enten uoverlagte eller egennyttige Adfærd, vil jeg giøre Eder bekendt med følgende 4re Handlinger, som jeg er kommen i Erfaring om, nemlig:

1. At trende Huusmændskoner fra Eders Bye er gaaet omkring i Kiøbenhavn for at bede om Hielp som afbrændte folk; disse have foreviist en Attest derom, som de selv for min Svoger, Conferensraad Schütz, have tilstaaet, at en af deres Mænd havde skrevet.

2. At nogle af Eder paa en slet Maade i Kroerne skal have fortæret og forødet det, dem af godt Folk var givet til Hielp, har Kroemand Petersen i Ballerup fortalt mig.

3. At Gaardmand Mogens Nielsen, hvis Gaard var forsikret for 1000 Rdl., tilligemed Huusmand Christen Davidsen fra Kirke-Værløse, er gaaet omkring, for, som Brandlidte, at bede om Hielp; og at Christen Davidsen ogsaa allene er gaaet om, for at bede om noget til Mogens Nielsen, samt for sig selv have modtaget godt Folks Gaver; ere Sandheder, som jeg af Skoleholder Hr. Siøe og Hr. Herfurt har erfaret.

4. Hørkræmmer Hr. Børge Fogh i Kiøbenhavn har sagt mig, at i Dag 8te Dage skal en Huusmands Kone fra Lille-Værløse have staaet uden for hans Boe paa Kul-torvet, hvor hun i Samtale med nogle Huusmænd fra samme Bye har bandet og skieldet, fordi hende af de af Hr. Kampmann uddelte Gaver ikke var blevet tildelt noget; med Tillæg, at hun nok skulde lære ham at give hende noget. Skulde nu denne i Munden saa ferme Kone være her i denne Forsamling, saa vilde hun træde frem og frembringe hendes Klage, da Stedet til at anhøre og besvare den i Dag er her.

Sandelig, disse Tildragelser give god Grund til at troe, at nogle af Eder ikke handle saa vel og rigtig som de burde, eller som det sømmer sig for den agtbare Bondestand. Mit Ønske skal derfor være, at disse af dem blandt Eder, som ere gode og retskafne Danemænd og stræbsomme Agerdyrkere, maae lære at blive saadanne lige; og skulle de ikke ville det, da søger at fordrive disse slette. Mennesker fra Eders Bye, paa det de ikke ved deres onde Tænkemaade skal fordærve andre.

Det kunde maaskee være til nogen Nytte, om jeg ved denne Lejlighed forelæste Eder, som det angaaer, saa meget af hans Majestæt Kongens vise anordninger om Brandvæsenet paa Landet, som kunde give Eder de fornødne Kundskaber om disse Befalinger.

(her blev af Forordninger angaaende Brandvæsenet paa Landet i Danmark oplæst det Fornødne).

Jeg overlader nu til Eder selv, at føre Eder disse Regjeringens Anordninger, og til samtlige de Tilstedeværende at føre dem mine velmeente Erindringer, til Nytte.

- 1) Sognefoged Lars Nielsens dagbog er trykt i 2 hefter 1879 og 1880 i Familieminder og Erindringer fra Farum og Omegn. Udgivet af en Forening ved P. Hansen.
- 2) Tidligere trykt i Hareskov-Værløse Avis d. 7' Febr. 1958.
- 3) Det kongelige bibliotek. Katalogsignatur 33-126. Format 8°. Trykkeår: 1794. Lowzow: Erindringer til Lille Værløses Beboere.

Knud Hjortø

Af Lars Nielsen

Danmarks store digtere i det 19. århundrede var alle akademikere. De var næsten altid født i embedsmandsfamilier. De havde selv studeret ved universitetet, og deres bøger handlede så godt som altid om livet blandt „dannede“ mennesker. Men ved århundredskiftet ændrede dette forhold sig totalt. Et kuld af ny skribenter, der alle var født uden for Valby Bakke, rykkede frem med stor kraft og gjorde livet blandt folk i landsby og købstad – sådan som de kendte det fra deres egen barndom – til genstand for digterisk behandling. Disse ny digtere skrev om noget som den jævne mand forstod, og derfor blev de også læst af den jævne mand. Gennem dem blev den læsende del af det danske folk mangedoblet.

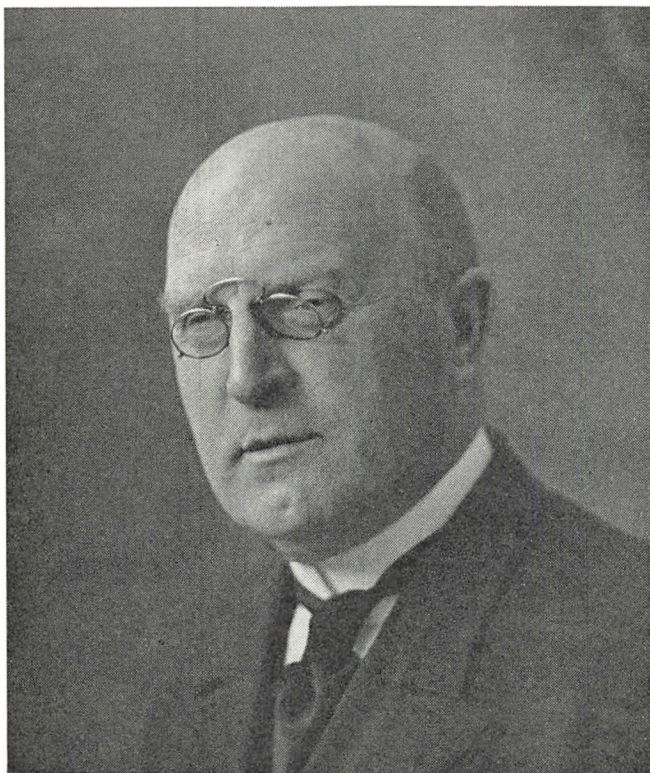
De mest kendte navne fra denne tid er Henrik Pontoppidan, Johan Skjoldborg, Jeppe Aakjær og Johannes V. Jensen. Men en af de betydeligste af dem hed Knud Hjortø og var fra Kirke Værløse. Han blev aldrig af de mest læste. Dertil var han nok for dybsindig. Men de bedste af hans bøger vil få blivende værdi i dansk litteratur.

Han blev født på Hjortøgård ved den vestlige ende af Sønder sø den 4. januar 1869, og faderen hed Lars Knudsen. Både faderen og moderen var af gammel bondeslægt. Drengen blev døbt Knud Anders Knudsen, og blev derfor, efter egnens skik, kaldt La's Knu's Knud både blandt skolekammerater og voksne, også efter at han var begyndt at digte. Forfatternavnet Knud Hjortø slog meget sent igennem blandt dem der kendte ham fra drengsårene.

Folk der har gået i skole sammen med ham siger, at han var en drømmende, verdensfjern, upraktisk dreng, rødhåret og meget nærsynet, men lysende begavet når talen var om boglige sysler, og det var derfor ganske naturligt at han blev sat til bogen. Jonstrup Seminarium lå jo lige ved fødegården. Hvad var rimeligere end at lade ham blive lærer! – Dengang måtte alle der ville gå lærervejen først øve sig et år i en eller anden skole, og Knud Hjortø fik denne forberedelse hos lærer Seehusen i Kirke Værløse, hvor han selv havde gået i sine drengsåre. Det gik ikke alt for godt med disciplinen. Han var jo ikke meget ældre end de børn han skulle undervise. Drengene ville ikke lystre ham, og pigerne morede sig over hans røde hår og mærkelige briller, – hvis man da skal tro hvad gamle folk i Kirke Værløse fortæller.

Men på seminariet kom han, og i 1888 fik han sin eksamen. Lærer blev han dog ikke foreløbig. Han ville have flere kundskaber, især i sprog, hvorfor han tog studentereksamen og gav sig til at studere ved universitetet. Dette studium fuldførte han aldrig. I 1896 brød han af og rejste til Paris for at fortsætte sprogstudierne der. Knud-Hjortø var meget musikalsk, og i Paris kastede han sig tilbage over studiet af musik, og blev en stor elsker af Johan Sebastian Bach.

Tidligt drømte han om at blive digter, men først i 1899 lykkedes det ham at få en bog ud. Den hed „Syner“ og gik ganske upåagtet hen. I 1901 fulgte „Hjemme på

Knud Hjortø

Eggen“, der indeholder nogle portrætter af folk i datidens Kirke Værløse. Også denne bog blev oversat af det læsende publikum.

Men leve skal man jo, og da forfatterskabet ikke kunne give føden måtte han se sig om efter en anden indtægtskilde. Hvis Knud Hjortø nu havde haft fuldendt sine studier ved universitetet og taget en embedseksamen, kunne han være blevet lærer ved et gymnasium. Men det havde han altså ikke, og derfor måtte han bygge på sin lærereksamen fra Jonstrup og tage plads som realskolelærer. Først var han ved Skanderborg Realskole, siden ved skolen i Skælskør. Men i 1908, da han endelig havde fået et vist navn som digter, avancerede han til lærer i dansk ved Vordingborg Seminarium, en stilling som man skulle synes han var som skabt til. Han udfyldte da også pladsen på allerfineste måde, og de elever han nåede at undervise i de 4 år han var ved seminariet, tænkte livet igennem tilbage på Knud Hjortøs dansktimer med fryd i sindet.

Men det var digter han ville være, og i 1912 brød han endeligt med lærergerningen for fra nu af at leve digterens – i økonomisk henseende – usikre liv.

Fra 1912 til sin død i 1931 udsendte han så godt som hvert år en bog. Mange penge gav de sikkert ikke, selv om de nu fik en fin omtale i pressen, og han kunne næppe have fået det til at gå økonomisk rundt, hvis ikke dagbladene, især Politiken, havde været villige til at optage hans lange række af noveller og kroniker. For mange af

hans ivrige læsere kom vejen til at gå fra en kronik eller novelle i deres daglige avis til læsningen af hans store romaner. Men nogen kendt forfatter i ordets populære betydning blev han aldrig. Han var alt for sjæleligt blufærdig til at mase sig på, og hans tiltagende blindhed gjorde ham det sikkert også besværligt at færdes mellem folk. Hans svage syn blev tilsidst årsagen til hans død. Han blev kørt ned af en sporvogn i nærheden af sit hjem i Vanløse.

Når han aldrig fik nogen virkelig stor læsekreds hænger det sikkert sammen med, at hans bøger gennemgående savner spænding, og dertil er gennemsyret af ret bittert livssyn, som jævne læsere ikke bryder sig om. Men han er en meget stor menneskekender, og få eller ingen har skildret det danske sind så forstående som han. Især er hans kvindeskildringer uforlignelige. Men skønt hele hans forfatterskab først og fremmest handler om forholdet mellem mand og kvinde, og derfor er dybt erotisk, er han langt fra nogen erotisk forfatter i dette ords moderne betydning. Han er blufærdig i den grad, at hans bøger kan virke kolde, og nogen happy end får de aldrig.

Han er heller ikke hjemstavnsforfatter på samme måde som de samtidige jyske digtere var det. Jeppe Aakjær sagde ved et møde i Farum foredragsforening i 1910, at han ønskede hele sit forfatterskab opfattet som eet stort tidsbillede af den egn han var vokset op i. Et tilsvarende mål satte Knud Hjortø sig aldrig. Men det betyder ikke at der ikke i hans bøger findes skildringer af mennesker og forhold i Kirke Værløse i hans barndom. For det gør det. En af hans bøger hedder da også – som tidligere nævnt – „Hjemme på Egnen“. Men de mennesker som han omtaler er forlængst døde og kendes næppe mere af nogen nulevende i Værløse sogn.

Knud Hjortø levede og digtede i en tid da Johan Skjoldborg og Jeppe Aakjær satte samfundets sociale problemer under debat så det kunne høres. Det gjorde han ikke. Det var menneskesindet der interesserede ham, og det var det han ville skildre, og han havde den sjællandske bondes medfødte mistillid til alle teorier om hvordan samfundet skulle indrettes. Reaktionær var han dog langt fra.

Under sine ophold i Skanderborg, Skælskør og Vordingborg lærte han folk i den lille danske købstad at kende til gavns, og disse kødstadsmennesker har han skildret som ingen anden dansk forfatter. Bedst har han nok gjort det i „Folk“, en af hans betydeligste bøger, der for nylig er blevet genudsendt. Men også „Fru Herta“ kan anbefales, især til folk der vil til at læse Knud Hjortø for første gang.

I sine sidste bøger kunne Knud Hjortø bore så dybt i menneskesindet at de blev vanskelig tilgængelige for jævne læsere. Det gælder således om bogen „Faust“, historien om manden der får lov til at leve sit liv om. Her og andetsteds viser Knud Hjortø sig som et stort stykke af en filosof.

Det er karakteristisk for Knud Hjortø, at han på engang er det forfinede åndsmenneske der elsker kunst og klassisk musik og er fortrolig med verdenslitteraturen, og alligevel dybt præget af sin oprindelse fra sjællandske bønder. Enhver opmærksom læser vil kunne se det. Hans måde at bedømme folk og forhold på er den samme som vi, der er barnefødt i Værløse sogn, har truffet hos vore forældre og bedsteforældre. Livet igennem blev han trods alt ved at være La's Knu's Knud.

Knud Hjortøs bøger er skrevet i det fineste danske sprog man kan tænke sig. Han er simpelt hen en af de betydeligste sprogkunstnere vort folk har frembragt, og han

kan sidestilles med H. C. Andersen, I. P. Jacobsen og Johannes V. Jensen. Men han forekommer folk mindre særpræget end disse, hvad der hænger sammen med at hans udgangspunkt er det nordsjællandske modersmål, der ligger så nær op ad hvad man kalder rigssproget – ja vel egentlig er rigssprogets modersprog, mens de andre tre digteres sproglige betydning nok først og fremmest ligger deri, at de har beriget rigssproget med ord og vendinger af fynsk og jydsk oprindelse.

Danmark har næppe haft større sprogiagttagere end Knud Hjortø. Han havde det allerfineste øre for sprogets ejendommeligheder, og sine iagttagelser har han nedfældet i sine to – blandt sprogfolk højt skattede – bøger „Fra Ordenes Samfund“ og „Sprogets Luner“.

Det lykkedes som sagt ikke Knud Hjortø at få den helt store læsekreds mens han levede. Men nu efter hans død vokser hans anseelse støt og roligt. Han bliver læst af litteraturskere, og af vor tids unge forfattere sættes han højt. De læser ham selv.

Ethvert sogn er stolt af de betydelige mænd det har fostret, og rejser mindesmærker for dem. Værløse sogn burde nu snart indhente det forsømte og rejse Knud Hjortø et mindesmærke et sted i sognet. Han er det vel værd.

Fortegnelse over *Knud Hjortøs arbejder i bogform*:

Under forfatternavnet Knud Knudsen-Hjortø:

Syner. 1899.

Kraft. 1902.

Hjemme på Egnen. 1901.

Folk. 1903.

Derefter under forfatternavnet Knud Hjortø:

Støv og Stjærner. 1904.

Tænkt og oplevet. 1925.

To Verdener. 1905.

Sprogets Luner. 1927.

Hans Råskov. 1906.

Drømmen om Kvinden. 1928.

Præster. 1907.

Kringelveje. 1929.

Den Gang man var ung. 1908.

Tre i Spillet. 1930.

Rasmus. 1909.

Svundne Somre og gamle Vintre.

Grøde. 1909.

1931.

Den fortabte Søn. 1910.

Under Livets Træ og andre Fortællinger.

Grøn Ungdom og grå Sjæle. 1911.

1932.

Forårsskyer. 1912.

Afløsnings-Ordbog. Udgivet af Samfundet Modersmaalet. 1933.

Fru Herta. 1914.

Under det svindende Lys. 1933.

Æventyret. 1915.

Skrift og tale. 1936.

Kvinden vor Medhjælp. 1916.

Ved Stoppestedet. 1939.

Tvelys. 1917.

To Verdener. (1. samlede udgave af „Støv og Stjærner“, „To Verdener“ og „Hans Råskov“). 1944.

Fra Ordenes Samfund. 1918.

Olsens Bænk og andre Fortællinger. 1951.

Spotske Jomfruer. 1918.

Eva. Sødmen, giften, gåden. Udvalgte noveller. 1954.

Indensogns og udensogns. 1919.

Kærligheds Spind. 1920.

Faust. 1921.

Ud for Skrænten. 1922.

Den gule Krønike. 1923.

Hans Heilums Nat. 1924.

Desuden kroniker, især til „Politiken“, samt noveller til dag- og ugeblade.

Søndersø.

Værket ved Søndersø Københavns Vandforsyning 1859-1959

Ved J. K. Skov

Den 9. august 1959 kunne Københavns Vandforsyning fejre 100-årsdagen for igangsætningen af sit første pumpeanlæg ved Axeltorv, og da værket ved Søndersø har eksisteret i over 80 år af denne periode og i den tid rent beskæftigelsesmæssigt har været den største virksomhed her i sognet, skal der i det følgende fortælles lidt om dets opståen og udvikling i disse år.

På Christian 3's tid var der planer om at lede vand ind til København fra Furesøen, men de blev aldrig virkeliggjort, og i stedet hjalp man sig med de søer, der lå nærmere byen, og her var Emdrup sø med sit tilløb fra Utterslev og Gentoftesø langt den vigtigste, da den lå så højt, at den kunne give tryk til springvandene ved byens slotte.

Da man senere manglede vand i søerne langs voldene kom Damhussøen ind i billedet som vandreservoir, og efterhånden begyndte man at interessere sig for denne søs tilløb fra den nu tilgroede Tibberup sø. På det smukke kort over vandforsyningens udenværker fra 1710 har man et godt billede af hele vandsystemet.

Kort over udenværkerne. Med blyant dateret ca. 1710. Stadsarkivet.

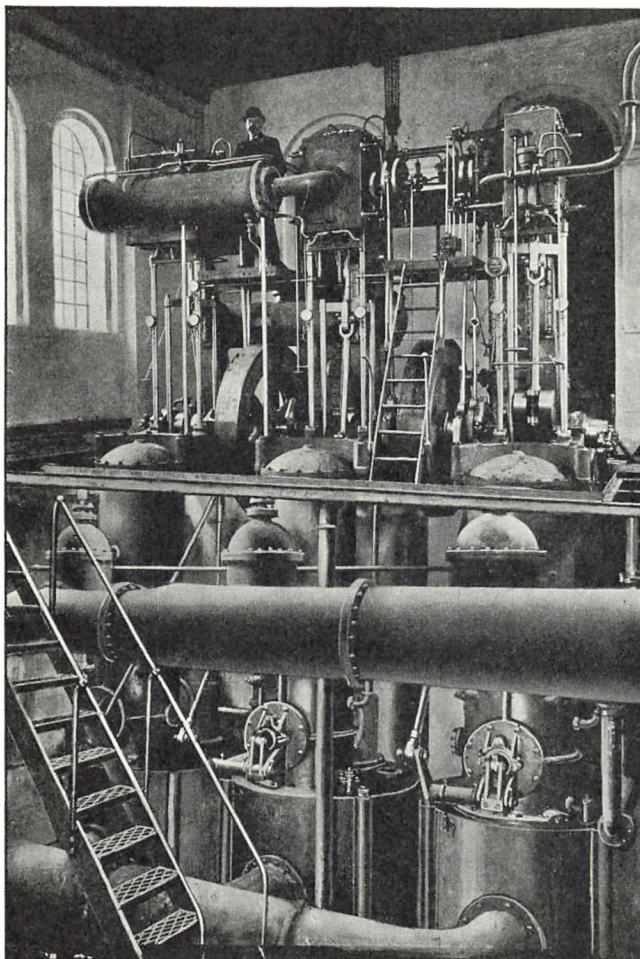
Københavns nye vandværk måtte efterhånden dække et stadig stigende forbrug ved anlæg af flere og flere kildepladser langs Harrestrup å, men sidst i 1860erne rettedes tanken atter efter 300 års forløb mod Furesøen med sit opland på ca. 8000 ha, hvoraf

selve søarealet udgør ca. 1300 ha. I forbindelse med de daværende reservoirer og kilder ville man ved inddragning af Furesøen under stadens vandbeholdere kunne indlede daglig indtil 20–30000 m³ vand til byen, hvorved denne mentes sikret mod vandmangel i en meget lang fremtid. Der førtes forskellige underhandlinger med møllejerne langs Strandmølleåen om sagen, og der fremkom også fra disse et tilbud, som gik ud på, at Københavns kommune imod en sum af ca. 320.000 rdl. kunne få ret til at erholde ca. 6000 m³ daglig i de første 20 år, samt derefter ret til at disponere over hele vandmængden i søen med undtagelse af ca. 6000 m³ vand daglig, som møllejerne forbeholdt sig.

Imidlertid fremkom der i 1870 et tilbud fra ejeren af Søndersø om at overdrage denne sø til Københavns kommune. Nævnte sø havde den daværende ejer og tidligere ejere i flere år forgæves arbejdet på at få udtørret. Søndersø har et opland på ca. 2000 ha og et areal af ca. 135 ha. I 1871 købtes søen af Københavns kommune for et beløb af 40.000 rdl. Det viste sig snart, at søens vandrigdom var meget større end oprindelig antaget, og at man sandsynligvis kunne påregne derfra at levere ca. 14.000 m³ daglig. I 1874–75 blev der da bygget en pumpestation ved Søndersø på et staten tilhørende areal af Hareskoven, i hvilken pumpestation der dog foreløbigt kun opstilledes et damppumpeanlæg, i stand til at indpumpe ca. 7000 m³ daglig gennem en jernledning til en lille højdebeholder på toppen af de nærliggende bakker, Egebjerg-

Boringer ved Søndersø.

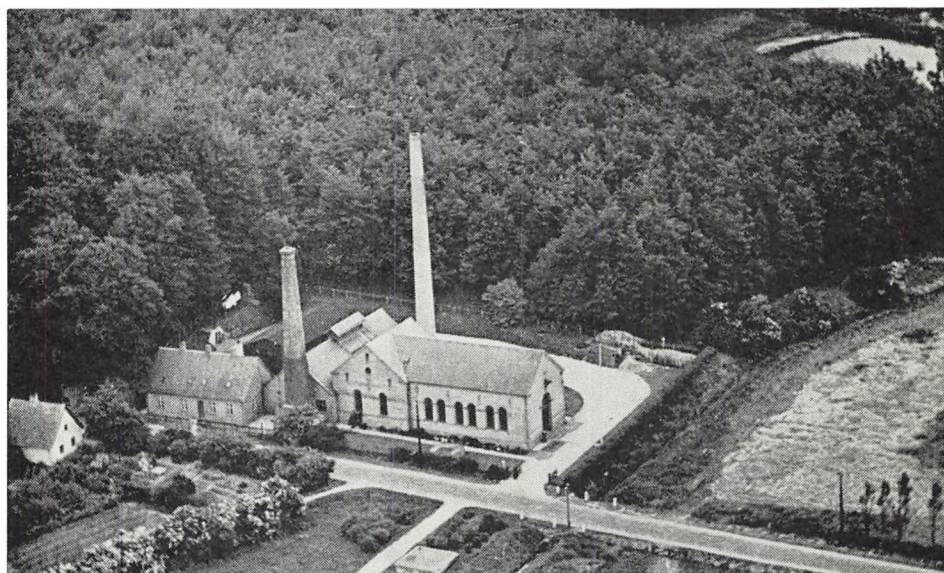
Pumpemaskine på det gamle værk. Fra udvidelsen ca. 1900.

gene i Lille Hareskov, hvorfra vandet af sig selv kunne løbe ind til byen gennem en lukket betonledning. Midt i august 1875 påbegyndtes oppumpningen fra Søndersø og allerede i 1879 måtte en anden lignende maskine opstilles på den dertil indrettede plads i maskinhuset.

I juni måned 1882 indtraf det uheld, at Københavns drikkevand blev overfyldt med en masse trådalger, hvorved filtreringen besværliggjordes, og det filtrerede vand fik en jordagtig og ubehagelig smag, der næsten gjorde det udrikkeligt. Denne stærke algeudvikling holdt sig gennem juni og det meste af juli måned. Vandet fra Søndersø fik skyld for at være årsag til denne kalamitet, og der fremkom offentlige udtalelser om, at erhvervelsen af denne sø for Københavns Vandforsyning var et væsentligt misgreb. Den senere udvikling har dog langt fra bekræftet denne antagelse, idet denne erhvervelse netop har vist sig overordentlig heldig, efter at det ved senere foretagne undersøgelser blev konstateret, at der under Søndersø henstod rige vandførende lag med vand af udmærket kvalitet. Da vandet i disse lag havde en stighøjde

af ca. 7 m over søens vandspejl, er det forståeligt, at det delvis har skaffet sig afløb gennem kilder i bunden, et forhold man også var bekendt med på det tidspunkt, søen erhvervedes.

Omkring 1884 anbragtes forsøgsvis en boring ved Søndersøens bredder, og i de nærmest følgende år fortsattes disse borer, og vandet fra dem blev i trærender ledet til værkets samleledning, men blev i 1891 erstattet med en ca. 500 m lang beton-samleledning. I 1893 var Søndersøværket ombygget til et grundvandsanlæg og i århundredets slutning blev værket udvidet med en tilbygning, i hvilket en stor

Det gamle værk kort før standsningen i 1950.

B. & W. 3-cylindret dampmaskine med 3 pumper, der kunne yde ca. 18.000 m³ vand pr. døgn, blev monteret og forsynedes med damp fra nye, moderne kedler.

Samtidig blev der til de tjenstgørende maskinmestre og fyrbødere bygget en stor 2-etages villa med bolig for 4 familier ved søens østre bred.

Den nye og udmærkede maskine gjorde tjeneste, til man først i 1920erne fik installeret en 180 HK. B. & W. dieselmotor med tilhørende centrifugalpumpe, hvis samlede økonomi langt overgik dampmaskinernes. De gamle, dampdrevne pumper holdtes dog stadig i reserve, og under den 2. verdenskrig gjorde de tjeneste uafbrudt, og tørv blev anvendt som brændsel i kedlerne.

Længe havde man dog indenfor ledelsen af Københavns Vandforsyning været utilfreds med de gamle, uøkonomiske dampdrevne værker med de åbne filteranlæg ved Axeltorv, Vester Søgade og Borups allé i København, og i 1941 bevilgedes penge til bygning af et nyt, stort og moderne værk ved Søndersø til afløsning af det gamle værk her og ovennævnte 3 værker i København. Et areal ved Tjørnebakken syd for Søndersø blev planeret for at anvendes til dette formål; men krigen bevirkede, at arbejdet blev forsinket flere år, og først den 26. juli 1951 kunne det nye Søndersøværk,

elektrisk drevet, gå ind med fuld vandydelse på en 62.000 m³ vand pr. døgn. Af denne vandmængde kommer lidt under halvdelen fra 4 mindre værker ved Bogøgård i Ganløse, Bjellekær i Søsum, Kildedal i Måløv og Egholm ved Stenlille. Disse enorme vandmængder, en fjerdedel af Københavns daglige forbrug, filtreres i det store moderne filteranlæg og trykkes gennem en 1250 mm jernbetonledning (system Bonna) ind til de store højdebeholdere ved Tinghøj i Søborg, hvor de fordeles til hele byen.

Den faste arbejdsstab ved værket er nu væsentlig mindre end før i tiden, da der fyredes på dampkedler; men siden 1870 har det været og er stadig en god arbejdsplads for mange mennesker her, både ved den daglige drift og ikke mindst ved de mange nyanlæg i og omkring sognet.

Københavns vandforsyning har gennem mange år kæmpet for sin ret til at lede overfladevandet fra søer og moser ind til København, og helt fra begyndelsen af 1700-tallet var der idelige stridigheder om retten til fiskeri og rørskær og ikke mindst om bøndernes pligt til at holde åerne oprensede, så vandet kunne løbe ind til byen, og især kneb det med Tibberup søs afløb, der snart foregik over Søndersø, gennem Værebros å til Roskilde fjord, og, når Kagsåen engang imellem var tilstrækkelig uddybet og oprenset, gennem denne og Harrestrup å til Damhussøen.

Nu er indvindingen af overfladevand atter aktuelt. Københavns Vandforsyning har i de kommende år til hensigt at anvende Søndersø som reservoir for alt det overfladevand, som den kan få ret til at indvinde fra søens opland, og yderligere supplere ved at pumpe vand fra Bundsåen, vest for Kr. Værløse, over i Søndersø. Der skal så bygges en filterbygning med bassiner umiddelbart vest for den nuværende filterbygning.

Om hele denne plan føres der nu forhandlinger med Ballerup-Måløv, Herløv og vor kommune, og mange spørgsmål om rettigheder og pligter skal afgøres.

Når Søndesøværket i august 1975 kan holde 100-års jubilæum, kan der måske blive lejlighed til at beskrive dette anlæg nærmere; men for alle, der elsker Søndersø, kan det måske virke beroligende allerede nu at erfare, at søens overflade skal hæves en del, så man stadig kan glæde sig over dens storhed i de skønne omgivelser.

Noter: Uddrag af Københavns Vandforsynings jubilæumsskrifter 1909, 1934 og 1959, samt årsberetninger, ligesom Københavns Vandforsyning velvilligst har stillet klicheerne til rådighed for årsskriftet.

Træk fra Jonstrup Seminarium gennem Aarene 1809-1959

Ved Chr. Hauch

Blaagaard Seminarium aabnedes 14 Marts 1791 i den gamle fyrstelige Lystgaard, kaldet Blaagaard, der laa ude paa Nørrebro, Vest for Peblingesøen. Seminariets Tid her blev kun kort. Napoleonstiden havde skabt Krigstilstand i Europa, og Danmark var ogsaa inddraget i Krigen. Englænderne gik i Land ved Vedbæk i Efteraaret 1807 og marcherede mod København, der blev bombarderet. Det skete under Seminariets Høstferie, saa de fleste af Eleverne var bortrejst, men de 22, der opholdt sig paa Seminariet, blev optaget i et frivilligt Korps af Studenter, og de fik til Opgave at skaffe Plads til syge i Seminariets Bygninger; men ogsaa disse blev sønderskudt. En af Kanonkuglerne blev samlet op af Seminariets Portner. Den eksisterer endnu og har i mange Aar haft en Plads i Seminariets Samling og kan nu ses i Lundtofte.

Efter Vaabenstilstanden blev det overvejet helt at nedlægge Seminariet. Bygningerne var medtaget efter Bombardementet, og Riget fattedes Penge. Det lykkedes dog at få nogle Værelser sat i Stand, saa Undervisningen igen kunde begynde samme Efteraar; men allerede i 1808 kom der Ordre til at rømme Seminariets Lokaler. De skulde bruges til Feltlazaret for de fransk-spanske Tropper, der var kommet til Undsætning. Saa var Seminariet helt husvild og sin Nedlæggelse nær. Imidlertid lykkedes det at faa udvirket, at det skulde blive ved at bestaa, men flyttes ud på Landet.

Saa kom Jonstrup Hovedgaard ind i Billedet. Her havde siden 1760 været Klædefabrik, „Jonstrup kgl. Uldmanufaktur“; men paa Grund af de uheldige Konjunkturer maatte Fabrikken standse omkring 1805. De store og solide Fabriksbygninger stod derfor tomme. De blev nu købt af Staten sammen med de nærmest liggende Bygninger og Jorder, og der blev straks givet Ordre til at indrette Hovedbygningerne til det nye Formaal „paa hurtigste og billigste Maade“.

Krigsluren raste ved Akselhus
og Borg og Hytte nedsank i Grus;
men Fjender sig lejred i Støvet,
og Ødelæggelsen stormede fort.
Nu Blaagaards Sønner maa drage bort,
den hjemlige Arne berøvet.
Da vandred' de did til Jonstrup Vang
og bygged i Ly af Skovens Hang
ved Søens blaanende Bølge.

Saaledes udtrykker en af Seminariets senere Lærere sig i et Vers om Blaagaards Flytning til Jonstrup. Det var den kendte Botaniker Hans Mortensen, der ellers næppe var

meget poetisk anlagt; men hans Værk „Nordøstsjællands Flora“ er endnu læseværdig og viser hans store Grundighed og Viden om Plantelivet i Nordøstsjælland. Det ses ikke, at man har overvejet at flytte Navnet Blaagaard med til Jonstrup. Seminariet fik her straks Navnet „Jonstrup Kongelige Skolelærerseminarium“.

Den kendte Lokalhistoriker, Lærer J. P. Jørgensen, blev dimitteret fra Jonstrup i 1866. Han var Lærersøn fra Høje Taastrup og var i mange Aar Lærer først ved Hove Skole og senere i Smørumovre Skole. Han var saaledes gennem hele sit Liv nær knyttet til Egnen omkring Jonstrup og blev fremfor nogen anden denne Egn Lokalhistoriker. Hans værdifulde, historiske Afhandlinger finder man dels i Jonstrupsamfundets Aarskrift „Jonstrupbogen“, hvis første Hefte udkom i 1923, og dels i Roskilde Amts historiske Aarbøger. J. P. Jørgensen giver i Jonstrupbogen for 1925 følgende livfulde Skildring af Flytningen:

„En Sensommerdag sidst i September 1809 skred et større Vogntog fra Københavns Nørrebro ud ad Frederikssunds Landevej. Det var „Blaagaards Sønner“, der med deres Lærere, som husvilde, maatte forlade den store larmende Hovedstad og drage ud til det stille, venlige Jonstrup. De forreste Vogne var optaget af Lærerfamilierne og deres Bohave; derefter fulgte en Vognrække, der medførte Seminariets Inventarium: Kathedre, Borde, Bænke, Senge, Skabe, Kommoder o. m. a., og ovenpaa Læssene tronedede „Blaagaards Sønner“. Uden for Ballerup By drejede Vogntoget tilhøjre ind paa Markvejen over Overdrevet og forbi Fugleburhuset til Toppen af Maaløv Kratbakke, og herfra øjnede de vejfarende endelig Rejsens Maal, Jonstrup-Gaard, der laa for dem dernede i Dalen med sine hvide Mure og sit røde Tag. Det var som om den venligt bød dem et hjerteligt Velkommen!“

Maaske netop som vi ser det paa Litografiet af Jonstrup, der ledsager denne artikel. Det er sikkert fra før 1850. Den trefløjede Bygning er den nuværende Hovedbygning. Den foran liggende Avlsbygning er forlængst forsvundet. De to Ejendomme mellem Hovedfløjen og Vindmøllen er Vandmøllen og andre Bygninger fra Fabrikens Tid, der ikke eksisterer mere. Af Vandmøllen findes kun få Murrester paa „Møllehøjen“.

Det hedder om Forstander Jacob Saxtorph, der fik Opgaven at flytte Blaagaard til Jonstrup, at han tog særlig Sigte paa at skabe Hygge og Velvære samt gode Levevilkaar for Lærerfamilierne og Eleverne. Men Tiderne var fattige; det var saadan, at de slette økonomiske Forhold under og efter Krigen 1807–14 flere Gange truede Seminariets Eksistens, og det skyldtes især Saxtorphs aldrig svigtende Energi og Paa-passelighed, at det lykkedes at føre Seminariets fortsatte Bestaaen igennem trods Pengekrise og Dyrtid. Lad et enkelt Eksempel belyse, hvor svært det kunde være blot at skaffe det daglige Brød i bogstavelig Forstand. Bageovnen paa Jonstrup var nedfalden, og Seminariet fik derfor i de første Aar Brød fra en Bager paa Nørrebro; men i 1812 var Brødmanglen i København saa stor, at Magistraten saa sig nødsaget til at forbyde Bagerne at sælge Brød til udenbysboende. Nu var gode Raad dyre; men det lykkedes Saxtorph at formaa „Provideringskommissionen“ til af sit Oplag at levere Seminariet 2 Tdr. Rug ugentlig for 20 Rdl. pr. Tønde. Det blev saa Økonomens Opgave at bage Brød til saavel Eleverne som Lærerfamilierne. Det var i disse Aar, følgende Rim blev til paa Jonstrup:

Smørumovre og Smørumnedre, de ligger paa Rad,
Og Maaløv ligger i en Hule.
I Bringe har de kun liden Mad.
Paa Jonstrup aldrig en Smule.

Saa fattige var Tiderne naturligvis ikke i alle 150 Aar; men man kan roligt sige, at Jonstrupeleverne aldrig forfaldt til ydre Vellevned. Det var helt andre Ting, der gjorde Livet paa den gamle Borg tiltrækkende. Det var det indre Liv med dets Kammeratskab og Livet i Naturen med Vandringer i Skov og ved Sø, der satte Præg paa „Borgens Søneskare“, og som gav Lærerne, der er udgaaet fra dette Seminarium, deres særlige Præg.

– Den omtalte Bygning med de hvide Mure og rødt Tag er den nuværende tre-fløjede Hovedbygning, der i det ydre kun er forandret derved, at det oprindelige Tegtag formentlig i Midten af det nittende Aarhundrede blev erstattet med Skifertag. Det var Klædefabrikens Hovedbygning, dog ikke den oprindelige fra 1772. Allerede efter 6 Aars Forløb, Natten mellem den 29' og 30' September 1878 brød en voldsom Brand løs, der i Løbet af et Par Timer brendte sig til alle Bygningerne, der nedbrændte til Grunden.

Den nye Hovedbygning, der opførtes efter Branden, staar den Dag i Dag. Den husede Jonstrup Seminarium i næsten 150 Aar' indtil man paa Grund af den frygtede Støj fra Flyvepladsen foretrak at flytte til Lundtofte i Lyngby. I Nærheden af Dyrehaven ved Fortunen er nu det store nye Seminarium under Opførelse. Det vil kunne tages i Brug antagelig til næste Aar, saa de trange Kaar, Seminariet hidtil har haft i Lundtofte gamle Skole, vil være forbi. Det gamle Seminarium vil da kunne rykke ind i Landets mest moderne Seminariebygninger. Medens man ved Blaagaards Flytning til Jonstrup ændrede Navnet, har man denne Gang flyttet Navnet med, saa det nye Seminarium ved Fortunen officielt kommer til at hedde Jonstrup Seminarium. Dette er naturligvis en Tilkendegivelse af Veneration for det gamle Jonstrup, som mange gamle Elever sikkert vil glæde sig over; men det kan dog være Tvivl underkastet, om et Stednavn saaledes lader sig flytte.

Men fra Sommeren 1809 til 1955 havde Jonstrup Seminarium altsaa tilhuse i den gamle Klædefabrik fra Merkantilismens Dage. Efterhånden blev Bygningen for lille til at rumme baade Undervisningslokaler, Bolig til Elever og Lærere samt den lille Børneskole, som Staten oprettede for at give Lejlighed til Elevernes Opøvelse i praktisk Skolegerning. Herved fik Værløse Kommune en Børneskole for den sydvestlige Del af Kommunen. Staten betalte i alle Aarene lige til 1956, altsaa et Aar efter Seminariets Flytning, samtlige Udgifter ved denne Skoles Drift.

I 1858 opførtes Nord for Hovedbygningen den store toetages Længe, der rummede Gymnastiksal, Sovesal og to Lærerboliger. Den brændte i 1889, men blev atter genopført. Elevbygningens Opførelse 1897 gav Mulighed for at omdanne Sovesalen til Sang- og Festsal. Denne Bygning afgrænser Seminariegaarden mod Øst. I 1898 opførtes som Gaardens vestlige Afgrænsning den Bygning, der kom til at rumme Børneskolens to Klasseværelser og Bolig for Børneskolens Leder og Lærerinden. De Udvidelser af Undervisningslokalerne, der blev nødvendige i dette Aarhundrede, klarede man

ved at inddrage Lærerlejlighederne og Økonomens Bolig med det store Køkken og den fælles Spisestue. Elevernes Bospising var efterhaanden blevet overtaget af private Pensionater.

I de næsten halvanden Hundrede Aar har da Jonstrup Seminarium hvert Aar udsendt en større eller mindre Flok af Lærere til den danske Folkeskole. Jeg kender ikke Tallet nøjagtigt, men tager vist ikke meget fejl, naar jeg anslaaer, at omkring 3000 unge Mænd herfra fordeltes i den danske Folkeskole i By og paa Land efter at have levet 3-4 af deres rigeste Udviklingsaar paa den gamle Borg. De allerfleste har været glade og taknemlige for Livet her, selv om det maa erkendes, at de unge i ydre Henseende levede under meget spartanske Forhold.

Intet har vel mere bidraget til at kaste Glans over det jonstrupske Kammeratskab end Jonstrupfortællingen „De seks“. Forfatteren til denne i sin Tid og vel endnu meget læste Skildring af Ungdom for første Verdenskrig var en af Flokken, der levede paa den gamle Borg i Aarene 1907-10, den tidligt afdøde *Rudolf Bruhn*. Ja, han var ikke blot en af dem; men han var den ubestridte Fører for den lille Kreds, der kom til at spille en fremragende Rolle i Elevflokkens indre Liv. Den store Flok betragtede med en vis Mistænksomhed denne „Københavnerv“, KFUM'er og Ricard Beundrer, og spurgte: „Var Humøret Grin? Var Alvoren ægte? Var han lidt vigtig? Var hans Hjertelighed ikke overdreven?“ Saaledes siger en af dem, der stod ham nærmest. Men han føjer til: „Vi, der blev hans nære Venner, ved, at intet var ham fjernere end det golde, vrængende Grin, og at hans kaade Drengelumør dækkede over en usædvanlig Alvor, og at hans Hjertelighed, som en Ven har udtrykt det, bundede i den sjældne Fejl at have et Overskud af Følelse.“

„De seks“ er en Bog, der læses ogsaa af vor Tids Ungdom. Dommene om den vil nok være lige saa forskellige som Kammeraternes var det over dens Forfatter; men selv om den i høj Grad er tidsbestemt, vil dens sprudlende Humør og livsbekræftende Syn dog ogsaa i vore Dage have noget at sige til mangan ung med dens Indledningsdigt:

„Lad den hilse hver Ung, der har Sol i sit Sind,
der er frejdig og frisk, som en Foraarets Vind,
som har Smil over Arbejdets graatunge Slid,
og som vil bygge med paa den kommende Tid.
Som kan le med Humør, og som dog bærer Bud
fra de evige Lande og Alvorens Gud.
For en Ungdom som den vil jeg hejse mit Flag,
naar den fylkes en Gang paa en Fremtidens Dag.“

I 1917 rejste de daværende Elever paa Jonstrup Seminarium Stenen, der endnu staar ved den lille Skovsø i Jonstrupvang, der oprindeligt hel Lille Seibens Mose, men af Jonstrupperne blev omdøbt til Afrodites Øje. Initiativet til at rejse denne Sten var Rudolf Bruhns; men det var Eleverne af 1917, der slæbte den paa Plads, og en af dem, der forfattede dens Indskrift:

Jeg staar som Værn
ved den stille Sø
om Jonstrups Minder,
som ej maa dø.

Ude ved den stille Skovsø vil denne Sten til fjerne Tider bære Vidnesbyrd om det indre Liv paa Jonstrup Seminarium 1809–1955.

Hvis man spørger, om dette indre Liv har sat sig Spor i Sognet, saa maa man vist sige, at det kan være smaat nok. Der er ganske vist det ejendommelige, at Seminariet har leveret Sogneraadsformænd i 54 Aar af de sidste 75, nemlig: Kalkar 1874–80, Beyerholm 1880–96, Stig Bredstrup 1918–21 og Chr. Hauch 1921–46 og 1950–54; men det kan næppe siges, at Sporene heraf er særlig dybe.

Om et andet Landseminarium er det spøgefuldt sagt, at det drev Rovdrift paa Sognet, idet de bedst begavede Drengene søgte dertil og efter Uddannelsen spredtes ud over hele Landet som Lærere, og mange af dem, der kom udefra, forlovede sig med de kønneste Piger og tog dem som deres Koner til fremmede Egne, hvor de fik Kald. Og saadan gik det til, at Seminariet tappede Jelling By baade for Intelligensen og Skønhederne.

Noget lignende har naturligvis fundet sted her, men i mindre Grad. Det er i Virkeligheden forbløffende faa af Jonstrups Elever, der har været barnefødt her i Sognet. Man kan næppe heller med rette sige, at Værløse Kommune har været Storleverandør af Lærerkoner, selv om der naturligvis rundt om i danske Lærerhjem sidder adskillige af Værløses gode og kønne Piger, som er med til at præge Livet i den Skolekreds, Lærerpæret blev Midtpunktet i.

Rettelse: Den strenge præst i Værløse Årsskrift 1957

Ved en beklagelig fejltagelse fra forfatterens side er præsten Jens Bircherod i Værløse og Jens Bircherod i Gladsaxe gjort til samme person.

Den ene er Jens Pedersen Bircherod, født i Værløse 1662, ansat her 30. nov. 1682 og d. 4. januar 1697 her.

Den anden er Jens Jensen Bircherod, født i København 1664, ansat i Gladsaxe 18. april 1690.

I året 1959 har foreningen haft følgende tilgang af nye medlemmer:

(Postadr.: pr. B = pr. Ballerup, pr. H = pr. Hareskovby og pr. V = pr. Værløse).

- Ballerup kommunes bibliotek, Jonstrupvej 9, pr. B.
Beck, Olaf, kaptajn, Højlundshusene 7, pr. V.
Bølling, A., ingeniør, Syvstjernehusene 16, pr. V.
Christiansen, Frede, fritidshjemsleder, Aldershvidevej 28 B, Bagsværd.
– Selma, fru, Stationsvej 10, pr. V.
– E. S., vognmd. Ballerupvej 5, pr. V.
Dahlerup, Troels, arkivar, Kr. Værløsevej 27, pr. V.
Damgaard, Inger, frk., Vesterbo 22, pr. V.
Diepeveen, J. M., ingeniør, Lindevej 6 F, pr. H.
Ferbing, Jean, civ.ingeniør, Ballerupvej 57, pr. V.
Franta, Arne, ingeniør, Henrik Ibsensvej 2, Kbh. V.
Frederiksen, Niels E., radiotekn. Vesterbo 52, pr. V.
Friis, Benedicte og Ib, Vesterbo 65, pr. V.
Færing, Ellen Marie, frk., Skovgårdsalle 8, st., pr. V.
Hesselkilde, Palle, assistent, Birkegd., Kr. Værløse, pr. V.
Hjemdal, Tove, fru, Holmegd. pr. Ølstykke.
Jarner, Frida, fru, Stenløse forskole, pr. Stenløse.
Jensen, Laura, fru, Kr. Værløse, pr. V.
– Grethe, frk., Bygaden 2, pr. V.
Johansen, Willy E., ingeniør, Poppelallé 45, pr. H.
Kall, Ettie, fru, Vesterbo 63, pr. V.
Kristiansen, Kristian, skolebetjent, Fiskebækvej 15, pr. V.
Kjærgaard, Erik, lærer, Kr. Værløsevej 9, pr. V.
Larsen, Niels, fhv. benzinhdl., Ballerupvej 14, pr. V.
– Lilly, fru, Einarsvej 35, pr. Lyngby.
Laursen, Esther, læge, Bindeleddet 14, pr. Bagsværd.
Lyhne, Henning, skulptør, Ganløse, pr. Måløv.
le Maire, M., prof. dr. med., Nr. Farimagsgade 15, Kbh. K.
Nielsen, Erna, Jonstrupvang, pr. B.
– Hall, fru, Stationsvej 45, pr. B.
– H. Boe, malermester, Højloftsvej 11, pr. V.
– Jens, vognmd., Ll. Værløsevej 1, pr. V.
Nørgaard, Aser, forretningsf., Kr. Værløsevej 9, pr. V.
Pedersen, Axel H., dr. jur., L R Sagf., Normasvej 10, Kbh. VB.
Plough-Jørgensen, H. P., gartner, Våbenstedvej 97, pr. Herløv.
Raaschou, Jens, prokurist, Kulsvierparken 125, pr. Lyngby.
Rasmussen, H. M., konstruktør, Højlundshusene 31, pr. V.
Rigsarkivet, Rigsdagsgården, Kbh. K.
Schmidt, Sv. Aage, ingeniør, Skovbovænget 97, pr. H.
Skov, Torben Asger Kobberøe, skoleelev, pr. Ølsted.
Sørensen, Jens, komm.lærer, Vesterbo 49, pr. V.
Tibæk, Poul, kontorchef, Rolighedsvej 4, pr. H.
Wulff, Jørgen, Skandrupallé 19, pr. H.
Rettelse. I listen over vore medlemmer i årsskrift for 1958 bedes følgende fejl rettet:
Rosendal, S. N., fuldmægtig, Kjeldgårdsvej 6, pr. H.
rettes til
Resendal, G. R., fuldmægtig, Kjeldgårdsvej 6, pr. H.

De historiske samlinger

i Ll. Værløse gl. skole er åbne 1' og 3' søndag
i hver måned fra kl. 13–17.

Entré 50 øre. Skoleklasser har gratis adgang.